

Boekbespreking

De stamhouder, een familiechroniek door Alexander Münninghoff

TEKST: STEFAN WOUDEBERG

Van de vele boeken die de afgelopen jaren zijn verschenen en waarin de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol speelt, is *De Stamhouder* van Alexander Münninghoff een boek dat ik iedereen kan aanbevelen. Sinds het verschijnen in 2014 zijn er meer dan 100.000 exemplaren verkocht. Meer dan een jaar stond het in de Top 10 van aanbevolen boeken in NRC Handelsblad.

De Stamhouder, een familiechroniek, vertelt het verhaal van Alexander Münninghoff, van zijn ouders en dat van zijn grootouders. Over hoe zijn grootvader, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog, een van de rijkste mannen van Letland werd en daar een Russische gravin trouwde. Over hun extravagante en luxueuze leven in Riga, met vele diners en feesten. Levenslustige mensen, die minder oog hadden voor het opvoeden van kinderen. Dat werd uitbesteed aan gouvernantes en internaten. Alexanders vader bracht in zijn jeugd vele jaren door bij de Jezuïeten in Nederland, waar hij niet kon aarden.

Vlak voor de annexatie van de Baltische staten door de Sovjets

vlucht de familie Münninghoff naar Nederland, waar ze hun intrek neemt in een villa in Voorburg. Opa zet zijn zaken zo goed als mogelijk voort tijdens de oorlog, en benut zijn vele handelscontacten met vriend en vijand om de Britse inlichtingendienst te informeren. Vader Frans meldt zich, zeer tegen de zin van Opa, aan bij de Waffen-SS. Niet uit fascinatie voor Hitler, maar eerder om de Sovjets te kunnen verjagen uit Riga, zijn geboortegrond en bron van rijkdom. Vader Frans voelde zich verwant met de Duitse Baltten, die wel de kakko's van het Derde Rijk worden genoemd, trots op hun adellijke (vaak ook Russische) afkomst keken ze neer op burgerman Adolph Hitler.

Het boek beschrijft met veel details de oorlog in Nederland, Duitsland en Rusland. Alexander heeft de verhalen die hij als kind hoorde goed onthouden. Het is daarmee een heel spannend boek, met veel spectaculaire verhalen, bijvoorbeeld over hoe Alexander, die dan net geboren is, door zijn oom in een Amerikaanse auto, tegen het einde van de oorlog, dwars door Duitse linies naar Nederland wordt gehaald. Maar ook een ontroerend boek waarin een zoon op zoek gaat naar zijn ouders die er nauwelijks voor hem konden zijn.

Dit laatste was voor mij aanleiding Alexander te interviewen

als aanvulling op deze recensie. Alexander en ik kennen elkaar uit de tijd dat we, begin jaren 90 van de vorige eeuw, in Moskou werkten. Alexander als correspondent, ik als organisatieadviseur. We ontmoeten elkaar nu in café Schiller op het Rembrandtplein in Amsterdam.

Alexander vertelt dat hij lang zijn verhaal niet heeft kunnen vertellen uit angst zijn baan te verliezen, of anderszins geschaad te worden. Een foute vader was taboe. Dat is pas in de jaren '80 en '90 veranderd. In 1993 maakt Alexander een reis met collega's naar Normandië. Als een collega bij een bezoek aan een Duits kerkhof zich laatdunkend uitlaat over Duitse soldaten, besluit Alexander niet langer te zwijgen. Alexanders vrouw heeft hem vervolgens aangemoedigd het boek te schrijven. Een lang proces, waarin hij meer dan eens op het punt stond op te geven. Dankzij zijn vrouw zette hij door. 'Anders word je ongelukkig', zei ze dan.

Alexander vertelt mij hoe het eigenlijk niet gelukt is het rond te maken met zijn vader. De relatie met zijn moeder is, onder andere door het schrijven van het boek, ten goede veranderd. Alexander heeft zijn moeder in zijn jeugd jaren lang niet gezien. Zijn moeder was, na haar scheiding van Frans, taboe in

het gezin van zijn vader. Alleen Alexanders oma hield bij waar zijn moeder was. Op zijn 18^e schrijft Alexander zijn moeder een brief die onbeantwoord blijft. 'Naar mijn moeder toe ontwikkelde ik een kilte. Ik vergat haar stem, haar uiterlijk. Ik herinnerde me dat ik van haar hield. Een bittere constatering. Waarom laat ze dan niets van zich horen?' Op zijn 25^e gaat hij bij zijn moeder op bezoek. Alexander had haar toestemming nodig om te kunnen trouwen. 'Ik bleef een groot-inquisiteur. Bij het schrijven van het boek en nu bij het praten erover schaam ik me dat ik haar zo verkeerd beoordeeld heb. Zij was zo arm geworden, zij durfde het contact met mij niet aan, uit schaamte en uit vrees voor mijn vader en zijn familie.' Later in zijn leven ontmoet Alexander zijn moeder nog een paar keer. Het boek eindigt zo, in mijn ogen, niet zo maar met een beschrijving van het graf van zijn moeder, die in 1999 overleed: 'Haar graf is inmiddels dermate overwoekerd door wilde rozen dat haar naam niet meer goed te lezen valt.'

De Stamhouder, een verhaal over hoe de oorlog een familie ontwortelt, een huwelijk ontwricht en over een man die meer dan 60 jaar later de moed vindt zijn geschiedenis aan te kijken en naar buiten te brengen. Een prachtboek, en een prachtman! 🐉